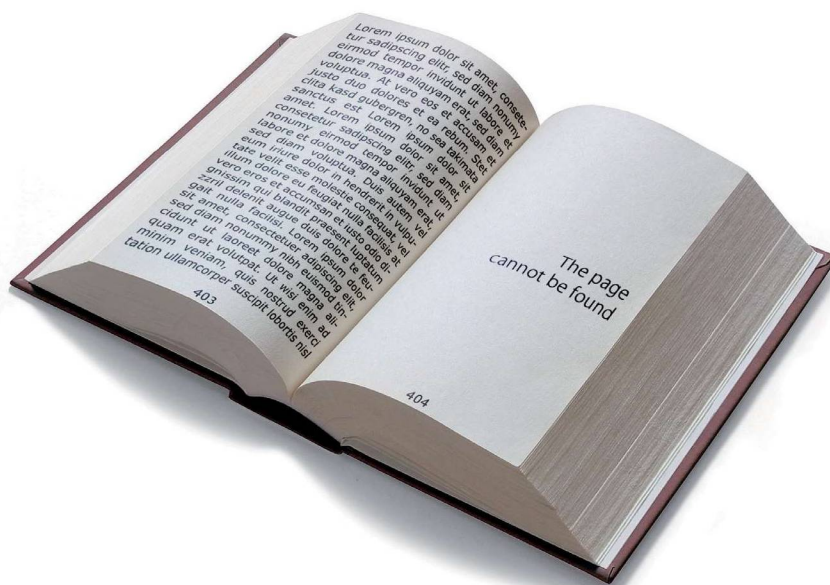

Szerkesztette: Tóth Zsófia Anna

A VARÁZSGYŰRŰTŐL AZ INTERKONFESSZIONÁLIS KOMMUNIKÁCIÓIG

INFORMÁCIÓTUDOMÁNYI METSZÉSPONTOK
BÖLCSESZETI MEGKÖZELÍTÉSBEN

Primaware
Szeged, 2011

Szerkesztette: Tóth Zsófia Anna

A VARÁZSGYŰRŰTŐL AZ
INTERKONFESSZIONÁLIS
KOMMUNIKÁCIÓIG

INFORMÁCIÓTUDOMÁNYI METSZÉSPONTOK BÖLCSESZETI
MEGKÖZELÍTÉSben

PRIMWARE
Szeged, 2011

A konferencia kötet a TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KONV-2010-0005
azonosító számú, „Kutatóegyetemi Kiválósági Központ létrehozása
a Szegedi Tudományegyetemen” című projekt az Európai
Unió támogatásával, az Európai Regionális Fejlesztési Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

A KIADVÁNYT SZERKESZTETTE:

MARIÁNOVICH DÁNIEL

ISBN 978-963-306-108-4

© A címlapon szereplő képet Alexandre Galant bocsájtotta a kötet szerkesztőinek rendelkezésére

© Arany Mihály György, Cserhátiné Ohnmacht Magdolna, Czerjak Milána, Dótsch Szilvia, Hausz Frigyes, Hevesi Andrea, Illés Imre Áron, Kovács Krisztina, Lénárt András, Lengyel Zsuzsanna, Maczelka Csaba, Milián-Bogyai Réka Orsolya, Mitnyán Lajos, Nádasdi Péter, Petneházi Gábor, Székesi Dóra, Szilágyi Péter, Szócs Tibor, Tóth Ákos, Tóth Csilla, Tóth Zoltán János, Tóth Zsófia Anna, Turi Zsolt, Varga Ferenc, Virágh Anna, Vukman Péter, Z. Karvalics László

MAGYARORSZÁG MEGÚJUL

BEVEZETŐ

Az információ-jelenséggel foglalkozó kortárs tudományosságnak egyre bonyolultabb a természetrajza és a szakmai-diszciplináris beágyazása. A kommunikációelmélettel kokettáló matematikai-statisztikai információelmélet árnyékában évtizedekre háttérbe szorult az az alapvető szempont, hogy a jeltömeg fizikai mozgására és állapotára érvényes kvantitatív, mennyiségi megközelítés mellett – és gyakrabban: helyette – a jelentésre, a tartalomra és a funkcióra érzékeny minőségi, kvalitatív vizsgálatokra is szükség van.

Ennek a tudományos küldetésnek elsősorban a társadalom-és bölcsészettudományok tudnak megfelelni. Az alábbi kötet, amely a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának fiatal kutatóitól (PhD hallgatók, tudományos segédmunkatársak és tudományos munkatársak) származó tanulmányokat tartalmaz, jól szemlélteti azt a tematikus és módszertani sokféleséget, amellyel a legkülönbözőbb témák kutatói megtalálhatják az utat az információval, annak természetével, áramlásával, terjedésével kapcsolatos kérdésekhez. Láthatóvá válik, hogy miként újítja, frissíti meg a hagyományos megközelítéseket egy információ-központú nézőpont-választás, és a legérdekesebb eredmények avval az ígérettel is kecsegtetnek, hogy speciális szakterületi témák tanulságai, eredményei felhasználhatóak lehetnek egy átfogóbb információtudományi szintézisben.

A közölt dolgozatok a 2011. február 3-án megrendezett „Információs társadalom alprogram szakmai konferenciája” című tudományos rendezvényen elhangzott előadások írott változatai. Ezen a konferencián a TÁMOP-4.2.1/B-09/1/KONV-2010-0005 azonosító számú, „Kutatóegyetemi Kiválósági Központ létrehozása a Szegedi Tudományegyetemen” című projekt keretein belül alkalmazott fiatal kutatók mutatták be vizsgálódásaik és munkájuk eredményeit.

Szeged, 2011. június

Z. Karvalics László és Tóth Zsófia Anna

TARTALOM

IRODALOM

- 1 . Maczelka Csaba: *Hiszen te tudással sáfárkodsz*
Információáramlás és utópikus hagyomány Gabriel Plattes Macaria c. művében..... 9
- 2 . Székesi Dóra: *Az emberi elme működése, a valóság érzékelése, nyelvi reprezentációja és az emberek közötti kommunikáció Diderot első filozófiai írásaiban*19
- 3 . Arany Mihály György: *(Ki)útkeresések Christoph Ransmayr regényeiben*27
- 4 . Mitnyán Lajos: *Inspiro vs. informo, avagy az angyali üdvözletről és az információ kultuszáról*.....35
- 5 . Czerjak Milána: *A művészet mint kommunikatív aspektus Gogol alkotásfilozófiájában*.....43
- 6 . Varga Ferenc: *Varázsgyűrű - mesék Andrej Platonov tollából* 51
- 7 . Hevesi Andrea: *Interkonfesszionális kommunikáció a korai újkorban: Balassi Bálint Adj már csendességet kezdetű versének unitárius szöveghagyománya*57
- 8 . Kovács Krisztina: *Információs stratégiák és beszédmódok, a narratív identitás változatainak bemutatása a modernség irodalmának egy példáján keresztül (Város és vidék találkozása Hunyady Sándor prózájában)*.....63
- 9 . Tóth Ákos: *"A Szép Ernő-ügy" (Egy példa az irodalomtörténeti allegóriák keletkezésére, hatására, utóéletére)*..... 72
- 10 . Milián-Bogyai Réka Orsolya: *A képiség kirajzol(ód)ása Garaczi László A mennnyországi térképe című elbeszélésében*.....80

KULTÚRA

- 11 . Tóth Zsófia Anna: *A Chicago (1924-2002) karneváli végzet asszonyai: élet-halál/információ-dezinformáció zsonglőrök az információs társadalom hajnalán*.....90

12 . Tóth Zoltán János: <i>Performativitás és erőszak a hardcore mainstream pornófilmben. Az erőszak a férfi békéje</i>	97
13 . Petneházi Gábor: <i>Színlelés és rejtőzködés, információ és dezinformáció a késő-reneszánszban Kovacsóczy Farkas padovai beszédein keresztül</i>	108
14 . Turi Zsolt: <i>A nyelvi tesztek szerepe a cartoos stenosis és a Huntington-kór diagnosztikájában</i>	115

TÖRTÉNELEM

15 . Illés Imre Áron: <i>A flaviusi városi törvények szerepe Hispania romanizációjában</i>	130
16 . Lénárt András: <i>Propaganda és cenzúra: spanyol filmpolitika a Franco-korszakban</i>	137
17 . Virágh Anna: <i>Külgazdaság és katonapolitika: adalékok az Egyesült Államok spanyolországi támaszpontjainak finanszírozási kérdéseihöz (1953-1955)</i>	144
18 . Szócs Tibor: <i>Intézményes szóbeliség: a poroszlói rendszer az Árpád-korban</i>	151
19 . Hausz Frigyes: <i>Egy tudományos társaság kiépítése: a Royal Society és Magyarország</i>	161
20 . Szilágyi Péter: <i>Párbeszéd a kultúrák között: Magyarország és Líbia diplomáciai kapcsolatának kezdeti lépései</i>	168
21 . Vukman Péter: <i>Az információáramlás és az információszerzés lehetőségei és korlátai: Brit jelentések Magyarország a szovjet-jugoszláv konfliktusban játszott szerepéről (1948-1953)</i>	177

NYELVÉSZET

22 . Lengyel Zsuzsanna: <i>A humán kommunikáció evolúciós előzményei</i>	185
23 . Cserhátiné Ohnmacht Magdolna: <i>A progresszív aspektus temporális tulajdonságainak vizsgálata - Az unicitás</i>	194

24 . Tóth Csilla: <i>Monotonitás és következtetések a magyar statikus lokatívuszi ragok, névutók esetében</i>	203
25 . Nádasdi Péter: <i>A prenominális vonatkozó szerkezetek a magyarban</i>	213
26 . Dótsch Szilvia: <i>Az orosz tárgyatlan igék</i>	221

IRODALOM

Kovács Krisztina:

**Információs stratégiák és beszédmódok, a narratív
identitás változatainak bemutatása a modernség iro-
dalmának egy példáján keresztül**

(Város és vidék találkozása Hunyady Sándor prózájában)

**A VÁROSI IRODALOM ELMÉLETÉBE ÉS GYAKORLATA,
HUNYADY SÁNDOR ÍRÓI KARAKTERÉNEK BIOGRÁFIAI
ASPEKTUSAI**

A szerző novellái és publicisztikái, ezzel természetesen nincs egyedül kortársai közt, különböző hatásmechanizmusok mentén szerveződnek, ezek a hatások írásainak város- és vidékreprezentációs stratégiáira, leíró technikáira is hatással vannak. Identitásának változatos mintáihoz bizonyos biográfiai elemek hangsúlyozása mindenképpen szükséges. Az anya Hunyady Margit nemesi származású, művelt és ünnepezt kolozsvári színésznő. Darabokat fordít és ír, szépirodalmi invenciókkal rendelkezik. Életmódja tradíció és progresszió különös keveréke, fiát katolikus szellemben neveli, miközben a közvetlen környezetük a protestáns hatás és szigor elemeit is hordozza. Hunyady törvénytelen gyermek, Bródy Sándor néhány naposra tervezett, ám elhúzódó kolozsvári tartózkodásának eredménye. A zsidó Bródyé, akit tizenkét éves korában ismer meg, és akivel szenzibilis, folyamatosan változó kapcsolatban van. Ha ehhez hozzátesszük, hogy motívumaiban, fordulataiban sokszor követni akarja és követi is Bródy és a naturalizmus eszközrendszerét, miközben maga mégis egy más esztétikai minőségű prózát hoz létre, írói karakterének többgyökerűségét állapíthatjuk meg. Prózájának nagyvárosi és vidéki tematikájához pedig az egri születésű, ám később Budapesten élő Bródy prózájának városiasságát és vidékiességét is hozzátehetjük, elkerülve persze a ráolvasás, az egyezések öncélú hangsúlyozásának csapdait (Vécsei 1973, 7-15).

Hunyady Sándor novelláinak, kisregényeinek, publicisztikáinak nyilvános közegeit vizsgálva a kultúraköziség, átmenetiség elméleti, művelődéstörténeti rendszereiből eredeztethetjük strukturális modelljeinket. A Hunyady-oeuvre térformái olyan locusok szemantikai tartományaiban helyezkednek el, amelyek a nagyváros és a vidék összeütközéséből, a peremvidékiség tereptárgyaiból, a határvonalak

ozmotikus mozgásából szövik hálójukat. A dolgozat a helyekről alkotott elképzelésekre, a közkedvelt teorémák szépirodalmi szövegekbe ágyazódásának problémáira fókuszál. Rendszerei, lehetséges modelljei olyan elemzési struktúrákat kínálnak, amelyek egy valóban az atmoszférateremtésre épülő, lokálisan erősen meghatározott életmű elemzéséhez könnyen csatlakozhatnak. A különleges, atmoszférateremtő közegek a látvány teátrális és panoptikus működési mechanizmusaiban helyezik el magukat. E kategóriák erősen meghatározzák az elbeszélői magatartást, a narratív leírás jellegét. A Hunyady-novellák helyszíne egyfelől a modern nagyváros, amely Baudelaire, Rimbaud és a passzázs-irodalom teoretikusai, főként Walter Benjamin óta az állandóan mozgásban lévő, a pontos rögzítés szándékával fellépő, de sok esetben észrevétlen megfigyelő pozíciójából közelíthető meg. Hunyady Sándor, a gyakorló újságíró számára ez olyan izgalmas közeg, amelyet narrátorai kiterjedése, „térben levése” szempontjából értelmeznek. A Hunyady általa rögzített típusok hol a város nyilvános, beépített tereiben mozognak, hol a folyamatosan fejlődő város képlékeny, fluktuáló határvonalain, ahol beépítetlen vagy beépítésre váró térségek, roncsokból létrehozott tereptárgyak mentén vándorolnak. A határtalan, végtelen tereket bekebelezik, helyettük elkerített, partikularizált, jelentéssel felruházott, tovább szűkíthető mikrostruktúrákat hoznak létre. Az intim és domesztikált terek helyévé válása mitikus minőségekkel való felruházásukat is jelenti, a szakrálissá változtatott közsférák így a magánélet színterei, vagy olyan „átmeneti” közegek, amelyekben a köztesség valamennyi jelentéstartalma felvillantható. A Hunyady-próza kiemelt, emblematiszta szcénái a kávéházak, amelyek üvegfalai révén az utcához hasonlóan működnek, állandó jelenlétet biztosítanak a köztérben, a látvány panoptikusságát, a tökéletes hatalomgyakorlás illúzióját kínálják. Ebből a rögzített pozícióból a helyben maradó utazó irodalmi hagyománya mellett az állandó mozgás, az átutazó az alakzatból lehetővé téve az utazó, átutazó megfigyelői magatartása bontakozik ki. A városi irodalomban az utcák, kávéházak, átjárók a teatralitás színtereivé, az identitás létrehozásának nyilvános közegévé válnak, ahogy ezt Walter Benjamin kiváló esszéiben (*A kószáló*), Richard Sennett vagy David Riesman társadalomtörténeti áttekintéseiben (*A közéleti ember bukása*, *A magányos tömeg*), Elias Canetti (*Tömeg és hatalom*) vagy Georg Simmel írásaiban (*A pénz filozófiája*, *A kacérság lélektana*, *A nagyváros és a szellemi élet*, *A híd*) is olvashatjuk.

A MAGYAR NAGYVÁROSI IRODALOM ELŐZMÉNYEI

A nagyváros terepe a magyar novellairodalomban a 19. század második felétől jelen lévő téma, az urbanizációval járó problémákat, a sajátos, a nyugat-európaiótól városfejlődési tendenciákat reprezentáló, azoktól mégis sokban különböző szépirodalmi nyomokat Nagy Ignác, Kuthy Lajos, Ambrus Zoltán vagy éppen Bródy Sándor és Kóbor Tamás prózájából ismerhetjük. A publicisztika műfajai, a tárcák és karcolatok a reformkori napisajtó óta adnak helyet és teret ennek a nagyvárosi tipológának. A polgárosodás kihívásaira és az ebből következő sűrűlódásokra adott válaszok, a város mint a bűn helye, a bűn mint a modernizmus toposza e szövegek visszatérő képei (Hanák 1988, 118-125). A nagyvárosok topográfiája, a titkok, és a térkép lapjaiból kiolvasható mikrohistória működtetése Nagy Ignác *Magyar titkok*, Kuthy Lajos *Hazai rejtelmek*, Ambrus Zoltán *Nagyvárosi képek*, Bródy Sándor *Nyomor* című novellafüzéreiben, Kiss József *Budapesti rejtelmek* című regényében jelen lévő stratégiák (Kovács 1911, 8). A nyomor tematizálása, az alsóbb néprétegek problémáival való foglalkozás sokszor a detektívregény gépezetét mozgósítva jelenik meg. Rablófészkek, mindentudó nyomozók, gyilkosságok, rablások, fiákeres üldözés, a társadalmi visszaélések, titkok leleplezése, Nagy, Kuthy, Kiss regényeinek a *Párizsi titkok* hatását őrző elemei (Kovács 1911, 11-19; Glatz 1904, 50-60).

VÁROSREPREZENTÁCIÓS MODELLEK HUNYADY SÁNDOR PRÓZÁJÁBAN ÉS PUBLICISZTIKÁIBAN:

Hunyady novellisztikájában a részletező leírást és a nagyváros problémáit körüljáró témák a publicisztikákhoz közelítő, az élőbeszédhez hasonló, anekdotikus szerkesztési móddal, a modern ember mint a terekben mozgó „kívülálló” nézőpontjának segítségével teremtenek hiteles atmoszférát. A novellák, kisregények, tárcák szereplői az otthonosság megteremtésére törekednek, és elsősorban olyan helyeken mozognak, amelyek leginkább a Michel Foucault heterotópikus tereihez hasonlíthatók (Foucault 2000, 147).

A nagyváros ismert geotoponímái (híd, ajtó, útkereszteződés, technikai és közlekedési eszközök, pl. konflis) ebben a szövegvilágban már a változásokat és az átmeneteket rögzítő transzformáción mennek át, így lesz belőlük autóbusz, lóversenypálya, strand. A tömeg morajló organikusságának problémája, a kezelhetetlen, felduzzadt áradás a

már idézett szerzőkön túl Zola városregényeiben (*Párizs, Róma, Lourdes*), vagy a *Rougon-Macquart* ciklus ismert szöveghelyein bukkan fel. Zola regényeinek városra letekintő, a tömeg organikus lélegzését látó szereplőinek gesztusa hasonló formában, a külterületeken csámborgó, de a kiterjedő határvonalakkal szembesülő hős képében bukkan fel és lel otthonra Hunyady prózájában. Így idéződik meg a folyamatosan áttekintő, például a lóversenypálya nagytribünjéről az utolsó hely felé sétáló, a társadalmi rétegeket együtt, ám mégis differenciálva látó narrátor a szerző *Lóverseny hóban, villanyfénynél* című újságcikkében: „És nem látta, mint szaladnak a porzó hóban, az ívlámpák viola reflexeiben a lovacsákák, a Keleti pályaudvar vonatfüttjeinek és az izguló tömeg morajlásának zenekarától kísérve.” (Hunyady 1971, 72) A város felgyorsult tempójának rajzát hasonlóan az ellentétekből bontja ki az eseményeket rögzíteni vágyó publicista, amikor a fejlődő város anakronizmusaként mozgó ló alakját idézi. Egyik rövid írásában („*Ló által vont járműforgalom*”) például így: „mily anakronizmus lett a ló egy modern nagyváros lüktető vérkeringésében.” (Hunyady 1971, 91)

Hunyady életében az öngyilkosságnak különös jelentősége volt, Bródy sorozatos öngyilkossági kísérletei és saját egyetlen hasonló, rosszul kivitelezett akciója miatt kultikussá olvasta és írta ezt a történetet. Egyik gyakran idézett publicisztikája, *Az öngyilkosság technikája* ezt a személyes mozzanatot a nagyvárosi jelenségek értelmezésének szolgálatába állítja. A tárcsa a technika óriási fejlődéséről, a tömegnek számára is elérhetővé váló öngyilkosságról szól (Hunyady 1971, 106-109). Az újságíró Hunyady számára ez a történet másról is szól, a revolver, a gyorsvonat és az altatók könnyű elérése, a gyógyszeripar fejlődése öngyilkosságot demokratizáló voltáról szóló történetében a tömeg működésére válaszokat kereső szépirodalom otthonos gesztusát ismerhetjük fel. Ez az aura lengi körül a közlekedési eszközök szcénáiban játszódó karcolatait, rövidprózáit. A *Magyar Forsyte-ok* című írása kedves helyzetképét, egy autóbuszos flört történetét idézi sokadszor, miközben leíró narrátor a kíméletlen társadalomrajz felvázolására is alkalmat talál.

Egy fiatal hölgy ül az autóbuszon. [...] Csak rá kellett nézni puha antilop kesztyűjére, ápolt arcborára, az ember egy szempillantás alatt látta, hogy ez a vonzó fiatal hölgy, nyilvánvalóan leány, a magyar polgárságnak abba az egyre keskenyedő csíkjába tartozik, amelyet még nem tett tönkre a válság filoxerája. (Hunyady 1971, 76-77)

Ugyanez a társadalmi egyenlőtlenségekre fókuszáló tekintet szervezi a *Költözködés* című írást, amelyben a nagyvárosi utcán vándorló szegény család képe villan fel: „Olyan volt, mint egy szegény temetés.” (Hunyady 1971, 146) Ahogy az *Utcai életkép* című történetben, a buszon pénzt kunyeráló kisfiú alakját felskiccelve is a társadalmi csoportok köztes terekben való elkülönülésének és találkozásának szituációját rajzolja meg a témára vadászó újságíró (Hunyady 1971, 35-37).

A nyugat-európai körút eseményeit rögzítő karcolatok újságírója bécsi sétái során a külső kerületi munkáslakások helyzetét méri fel (*Bécsben, a munkások paradicsomában*) (Hunyady 1970, 27-34), *Az alvilági kérő*, vagy az *X. doktor* című novellák a bűn és a nyomor uniformizálásának városi irodalomban szokásos lajstromát adják. *Az alvilági kérő* kávéházi helyszínt lokalizáló soraiban a már említett határsávban levés, a beépítetlen térségek működése tárul fel: „A Grand Café Maláta nagykávéház a kültelken volt. Fontos és sűrűn lakott, de rendkívül szegény, piszkos utcában. [...] Asztalai körül látszott meg legjobban, hogy termeli a nyomor a bűnt.” (Hunyady 2006, 369) A technikai eszközök lajstromozásának kérdéséhez persze hozzá kell tenni, hogy az író nemcsak a civilizáció jelenségeinek rögzítési vágya motiválta. A Vígszínház állandó szerzőjeként az aktuális márkák és szponzorok neveit is korrekten és kötelességszerűen beleírta darabjaiba (Dedinszky 2007, 108). A technicizáltság fokait megörökíteni vágyó szellemes próza azonban a drámákat jellemző alkalmi jelleget kevésbé hordozza, rövidtörténeteiben és publicisztikaiban ma is releváns, élvezhető produktumról és mechanizmusokról beszélhetünk.

A KISVÁROS MÍTOSZA, VÁROS ÉS VIDÉK TALÁLKOZÁSA HUNYADY PÓRZÁJÁBAN:

Szegedy-Maszák Mihály az irodalmi modernség kánonjait áttekintő írásában felhívja a figyelmet arra a körülményre, hogy a „nyugatosokat” a kisváros, saját szülőhelyük környezete mitikus térként inspirálta. A Dunántúl Babitsnál (*Halálfiái*), a Nyírség Krúdynál, Szabadka Kosztolányinál (*Pacsirta, Aranysárhány*) a provincializmus és a modernség összezsapásának helyeként jelenik meg (Szegedy-Maszák 1995, 153). Hasonló vidékreprezentációs modelleket találunk Juhász Gyula kisregényében (*Orbán lelke*), Kaffka Margit

regényeiben (*Színek és évek, Mária évei*), vagy Lesznai Anna *Kezdetben volt a kert* című kötetében. Valamennyiük vidékdefiníciói megidézik az elhagyhatatlanság képzetét, így válnak a rabság és szabadság összecsapásának helyszínévé. Az ilyen atmoszférájú helyekkel kapcsolatban megfontolásra érdemesek Mihail Bahtyin ismert megállapításai, melyek szerint a kisváros közege a regényben is a köznapiságba záródik, mentes a történelem előrehaladó mozgásától (Bahtyin 1976, 300). A Kosztolányi-féle Szabadka-kép e tartományba helyezése a vele foglalkozó szakirodalom egyöntetű állásfoglalása. Kosztolányi imaginárius Szabadkája a mindentől elszakított szülőváros, a megtört életformák terepét, a megrekedt életek és jellemek rezervátuma (Juhász 2007, 117).

Mindez azért bír különös jelentőséggel, mert Hunyady Sándor is jegyez hasonló tematikájú vállalkozásokat. A trianoni békeszerződés utáni elszakítottság élménye a *Feketeszárú cseresznye* című sikerdarabjában és annak későbbi, bár kevésbé sikerült regényváltozatában a *Géza és Dusán*ban bukkan fel akár a *Pacsirta* szituációihoz hasonló módon. A *Géza és Dusán* szövegében a hősök a „nagyon meleg, borszagú, duhaj bácskai estében” mozognak, áll az idő, a kiszakadást, ami ebben az esetben is ideiglenes életmódváltás, az újvidéki kirándulások, színház, kaszinó, kávéház jelentik (Hunyady 1993, 5-17). Az idézett szövegekben nemcsak a mikroterekből és a nagyobb egységből, a korábbi országhatárból való kivetettség állapota kerül játékba. A regényt az identitás és a hozzá kapcsolódó nemzetkarakterológiai jegyek didaktikusra hangolt bemutatása, valamint az ehhez kapcsolódó, sokszor sztereotíp fiziognómiai és testábrázolások is jellemzik. Vértő magyar jegyző, fekete hajú szerb nő, kevert nyelvű párbeszéd, az identitásról folyó kocsmai filozofálások ismerős terepén járunk. Hasonló modellel találkozunk Hunyady Ó, *szépség!* című publicisztikájában, amely mintha a dráma és a regény szinopszisa lenne: „Nem tudtam levenni a szemem egy fiatal szerb leányról, aki hallgatagon ült a kerek kút kávéján. Istenem, gyönyörű volt, mint a krakowiánkai fekete szűz. Fekete, mint a bácskai televény, amelyről fakadt.” (Hunyady 1971, 59) Egy másik életkép (*Kutyahistória*) bácskai tájat definiáló bevezetője pedig mintha Tömörkény vagy Kosztolányi (ld.: *Alföldi por*) lokális sajátosságokat rögzítő nyelvén szólna: „Egyszer régen, forró nyáron, egy bácskai falu olvadt ólom hangulatában gyűjtöttem ezt az élményt.” (Hunyady 1971, 38)

Hunyadynál a vidéki szcénák a panoptikusság fogalmait idézik, ám esetében nemcsak a típusok tárházáról van szó, a hatalom összefüggéseiben kontextust nyerő panoptikusság elméleti lehetőségei is felvillannak. Jeremy Bentham kör alakú börtön koncepciója az őt idéző, teóriáját a modern hatalomelméletekkel összeolvasó Michel Foucault rendszerében a mindent látó tekintet narratív szerkezetét modellezi (Foucault 1990, 267-311). Ez a struktúra uralja Hunyady vidékről szóló témafelvetéseit, publicisztikáit, rájuk Radomir Konstantinovič *A vidék filozófiája* című munkájának legfőbb teoremaát is könnyen alkalmazhatjuk. Konstantinovič a vidék locusait egyszerű és magába zárt, önmagát ismerő világgént írja le, olyan organizmusként, amelyet a mindenbe betekintés zsarnoksága, a mindenre kiterjedő átláthatóság szelleme leng be (Konstantinovič 2001, 12).

Hunyady ismerős, belakott földjei között a budapesti és bácskai helyszínek mellett a szülőföld, a partiumi, erdélyi és havasokbeli táj, a kolozsvári vagy éppen bukaresti utca jelenségeinek rögzítése fontos. *A Sinaia télen* című újságcikk tájleírásában a varázslatos vidék Lotman, Konstantinovič és Kosztolányi által ábrázolt világa elevenedik meg. „Mondahősök vörös törzsszel, fekete ágakkal, benőve vadon, bozontos kúszónövényekkel, szívós indákkal. Varázslók, gyilkosok, szakállas táltosok, megölt királyok a mese talajából, a puha mohával emelkedve ki. És ezen a héroszi vidéken a nap is egészen furcsán világít. Mintha titkos, nagy vetítőtükrök működnének itt, rejtett zugokban lángol föl a fény, meggyújtva a lombok fekete-zöldjét, a mély mohafészket és a szikrázó hócsíkokat.” (Hunyady 1971, 42)

A kisváros és a vad vidék burjánzásának festésén túl ez a próza szívesen ábrázolja a tanyasi, falusi közegeket, a helyszínek közt haladás közben történeteket. A plasztikus színekkel festett, jó tempóérzéssel felvázolt írás, *A két menyasszony* egy külvárosi fotográfusműhely kirakatában megpillantott fénykép látványából szövi történetét. A Krúdy-allúziókat is idéző jelenetben a retusálatlan cselédarcok közt megpillantott fénykép története bontakozik ki. Egy vérbő „paraszt Don Juan” és két feleségének esküvői képe a vidék különlegességeket teremtő atmoszféráját tematizálja (Hunyady 1971, 50-52). Az egyik legismertebb Hunyady-novella a *Bakaruhában* helyszínei kisvárosiak, dialógusai a népszínművek párbeszédeit ismétlik: „Szeretőt keresek magamnak!” „...én is csak ugyanígy vagyok...” (Hunyady 2006, 250). A *nábob kalandja* vagy *A jókedvű örmény temetése* című rövidtörténetek a Mikszáth vagy Móricz érdeklődésére is számot tartó dzsentri-te-

matika reminiszcenciái. *A nábob kalandja*, a vonaton a kupecekkel kártyázó és végül a vonatból kidobott földesúr története egyenesen *A Noszty fiú esete Tóth Marival* zárlatát idéző mondattal zárul: „De szép ország ez urak! De jó ország! Micsoda szerencse, hogy ide pottyantunk!” (Hunyady 2006, 655)

Hunyady Sándor rövidtörténetei és publicisztikái a város és a vidék mitológiáinak és antinómiáinak rögzítői. Szerzőjük vérbeli újságíróként és jó tempóérzékű színpadi szerzőként témáit a hétköznapi tartományából meríti, legtöbb szövege mégis el tudja kerülni az alkalmiságból fakadó, aktualitás- és kontextusvesztő hatásokat. A szülőhelyét Kolozsvárt és, későbbi életterét, Budapestet leíró tárcái, karcolatai, rövidtörténetei az életformákat rögzítő, rekvizitumokat muzealizáló tér izgalmas reprezentánsai, joggal sorolhatók a modernség szépirodalmának markáns és egyre bővülő elméleti háttérrel erősített tematikájába. Megtalálják helyüket a várostörténeti és városszociológiai, kulturális antropológiai és mikrotörténeti aspektusokat érvényesítő szöveghalmazban.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bahtyin, Mihail Mihajlovics. *A szó esztétikája. Válogatott tanulmányok*. Budapest: Gondolat, 1976.

Dedinszky, Zsófia: "Hunyady Sándor drámáiról." In Réz Pál szerk. *Szivarfüst. Hunyady Sándor emlékezete*. Budapest: Nap Kiadó, 2007, 105-119.

Foucault, Michel. *Felügyelet és büntetés. A börtön története*. Budapest: Gondolat, 1990.

Foucault, Michel. *Nyelv a végtelenhez*. Debrecen: Latin Betűk, 2000.

Glatz, Károly. Kiss József. Budapest: Politzer Zsigmond és fia, 1904.

Hanák, Péter. *A Kert és a Műhely*. Budapest: Gondolat, 1988.

Hunyady, Sándor. *Három kastély*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1971.

Hunyady, Sándor. *Álmatlan éjjel*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1970.

Hunyady, Sándor: *Géza és Dusán*. Budapest: Magyar Könyvklub, 1993.

Hunyady, Sándor. *Aranyfüst. Összegyűjtött novellák*. Budapest: Noran, 2006.

Juhász, Erzsébet. "Hiány és többlet. A távolságtartások rendszere Kosztolányi Dezső Pacsirta című regényében." In Hózsá Éva, Arany Zsuzsanna, Kiss Gusztáv szerk. *Az emlékezés elevenége. Kosztolányi Dezső Napok a szülőföldön*. Szabadka: Városi Könyvtár, 2007, 112-118.

Konstantinović, Radomir. *A vidék filozófiája*. Budapest: Kijárat Kiadó, 2001.

Kovács, János. *Sue hatása a magyar regényirodalomra*. Kolozsvár: Kő- és Könyvnyomda, 1911.

Szegedy-Maszák Mihály. *"Minta a szőnyegen" A műértelmezés esélyei*. Budapest: Balassi Kiadó, 1995.

Vécsei, Irén. *Hunyady Sándor*. Budapest: Gondolat, 1973.